

Др *Јасмина ВУКОТИЋ*
доцент Факултета за примењени менаџмент, економију и финансије,
Београд
Универзитет Привредна академија Нови Сад

ПРАВНЕ КАРАКТЕРИСТИКЕ УГОВОРА О ФОРФЕТИНГУ

Резиме

Уговор о форфетингу је настао у пословној пракси и није регулисан у законодавствима. То је уговор код којег једна уговорна страна (форфетер) купује недоспело новчано изражавање од друге уговорне стране (форфетист) за унапред одређену паричну цену, с тим што ни купац изражавања, ни прегла лица немају право регреса према продавцу изражавања у случају неуспеха у најбољем изражавању. Уговор о форфетингу је независан од основне правне посла (најчешће уговор о купопродаји инвестиционе опреме или извођењу инвестиционих радова) који представља привредну погодност за његово закључење. У Преднацију Грађанског законика Републике Србије извршено је регулисање уговора о форфетингу, те се у раду анализирају и решења Преднације.

Кључне речи: *уговор о форфетингу, Преднациј Грађанског законика РС, форфетер, банка, пренос изражавања.*

I Појам и битни елементи уговора о форфетингу

Уговор о форфетингу је настао као резултат пословне праксе и није посебно регулисан у законодавствима, а ни на међународном нивоу. Конвенција УН о уступању потраживања у међународној тргови-

ни усвојена 2001. године регулише питања уступања потраживања, те се може применити и на посао форфетинга, али ова конвенција није посвећена посебно уговору о форфетингу.

Уговор о форфетингу су различити аутори дефинисали на различите начине. Тако Франц Хрибовшек наводи да је то „самосталан, двостран и теретан уговор којим се форфетист обавезује да ће на форфетера пренети потраживање са елементом иностраности које доспева у будућности, а форфетер се обавезује да ће платити цену и да неће правно узнемиравати форфетиста регресним захтевом, ни он, ни његови наследници“.¹ Иначе, исти уговор сматра да је уговор о форфетингу ужи појам у односу на посао форфетинга као шири појам којим се обележава посебан банкарски посао финансирања купопродајом потраживања без права регреса према ранијем власнику потраживања, у коме је садржана целокупност банкарских, комерцијално-техничких и правних радњи, те је за реализацију посла форфетинга потребно предузети низ правних послова.² Посао форфетирања и уговор о форфетирању разликују и други аутори. То чини Радован Вукадиновић тако што наводи да се посао форфетирања реализује уговором о форфетирању којим се једна страна форфетер обавезује да ће од друге стране клијента, без права регреса откупити уз паушалну накнаду недоспела потраживања која су садржана у меници.³

Мирко Васиљевић дефинише уговор о форфетирању или форфетингу као такав правни посао код којег форфетер купује од свог комитента недоспело новчано потраживање, уз одређени дисконт који терети комитента и уз одрицање права на регрес према продавцу такве тражбине (комитенту) ако ово потраживање остане неплаћено од стране трећих лица.⁴ На сличан начин овај уговор дефинише и Славко Царић, уз одређена прецизирања, наводећи да се уговор о форфетингу или форфетирању састоји у купородаји дугорочних спољнотрговинских потраживања, код кога извозник продаје банци или неком другом специјализованом финансијском институту своје спољнотрговинско потраживање, које није оптерећено могућношћу регресних захтева трећих лица према купцу потраживања, а које је обезбеђено неким од уговорних средстава обезбеђења.⁵

1 Франц Хрибовшек, *Посао форфетинга – докторска дисертација*, Нови Сад, 1986, стр. 25.

2 Ближе о овоме вид. Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 15–25.

3 Радован Вукадиновић, „Посао форфетирања у међународном промету“, у: Станко Бејатовић (ур.), *Правни систем Србије и стандарди Европске уније и Савеша Европе*, књига IV, Крагујевац, 2009, стр. 339.

4 Мирко Васиљевић, *Трговинско право*, 10. издање, Београд, 2008, стр. 362.

5 Славко Царић, „Појам и правна природа уговора о форфетингу“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр.1–3/1985, стр. 201.

У Преднацрту Грађанског законика Републике Србије је дефинисан уговор о форфетингу као уговор којим клијент банке преноси на банку форфетера своја потраживања по основу извоза од трећих лица из иностранства за извршене инвестиционе радове и испоручену инвестициону опрему ради наплате, а банка форфетер се обавезује да му за пренето потраживање плати договорену дисконтну цену у новцу, умањену за износ провизије, камата и других трошкова наплате.⁷

Сам израз „à forfait“ потиче из француског језика и њиме се означава куповина до фиксној цени, унапред одређеној цени, „ђутуре“. Код овог уговора једна уговорна страна (форфетер) купује недоспело новчано потраживање од друге уговорне стране (форфетист – клијент, комитент) за унапред одређену паушалну цену (у питању је по правилу дисконтна цена која терети комитента), с тим што ни купац потраживања, ни трећа лица (на која он даље буде евентуално пренео предметно потраживање) немају право регреса према продавцу потраживања у случају неуспеха у наплати потраживања. Како се код уговора о форфетингу увек ради о продаји и куповини одређеног потраживања, то је одређено потраживање један од битних елемената уговора. Потраживање које је предмет овог уговора мора бити новчано потраживање. О томе постоји сагласност у теорији.⁸ Углавном се ради о потраживањима у чврстој валути. Међутим, нема сметњи да се као предмет уговора појаве и потраживања у неким другим валутама, као и у клириншким валутама.⁹

Даље, увек је у питању тачно одређено потраживање, што представља разлику између овог уговора и уговора о факторингу код кога се најчешће ради о продаји групе потраживања или свих потраживања једног лица. Потраживање мора бити недоспело, тј. његов рок доспелости мора бити у будућности, у неком моменту после закључења уговора о форфетингу. Следећа особина потраживања је да је оно апстрактно, тј. да је искључена могућност стављања приговора из основног посла из кога је настало потраживање. Обично је потраживање које се продаје дугорочно потраживање, са роком доспелости по правилу од 2–5 година,¹⁰ односно између 6 месеци 6 година¹¹ и сл.¹²

6 Сличну дефиницију уговора о форфетингу за швајцарско право вид. Lombardini Carlo, *Droit bancaire suisse*, Zürich, 2002, стр. 542.

7 Видети: чл. 1432 Преднацрта Грађанског законика Републике Србије, доступно на адреси: <http://www.advokatska-komora.rs/beograd/110214/zbirka.pdf>, 17.3.2015, стр. 438.

8 Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 31.

9 Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 32.

10 Владимир Капор, Славко Царић, *Уговори робној њромеја*, Нови Сад, 2007, стр. 542.

Поставља се питање да ли потраживање које се преноси мора да буде обезбеђено и како. У теорији се сматра да је обезбеђеност потраживања које се продаје битан елемент уговора о форфетингу, мада није искључено да предмет уговора буду и необезбеђена потраживања.¹³ Следеће питање које се поставља да ли недоспело потраживање које се продаје мора бити спољнотрговинско потраживање односно потраживање са елементом иностраности или се може радити и о домаћем потраживању. У теорији се углавном заступа схватање да се ради о потраживању са елементом иностраности, мада нема сметњи да се посао форфетинга појави и у унутрашњем промету.¹⁴

Пренос потраживања са форфетисте на форфетера је коначан, тако да у овом уговору нема места одредбама о одложеном услову и року, као и било којим другим одредбама које би указивале на то да се пренос потраживања врши привремено. Са овим је повезана и једна од битних карактеристика уговора о форфетингу, а то је немогућност истицања регресног захтева према претходном повериоцу односно продавцу потраживања. У овоме је и разлика између овог уговора и уговора о факторингу (код неправог факторинга фактор може задржати право регреса према продавцу потраживања). И Преднацрт Грађанског законика РС предвиђа да банка форфетер нема право регреса према клијенту ако не изврши наплату пренетог потраживања.¹⁵

Битан елемент уговора о форфетингу је накнада коју форфетер плаћа форфетисти за продато потраживање. У питању је паушална накнада, односно фиксна накнада. По правилу ова накнада се обрачунава применом есконтне стопе у процентима на номиналну вредност потраживања са припадајућим каматама, за период од извршеног преноса потраживања на форфетера па до његовог доспећа.¹⁶ У накнаду форфетера поред горњег износа могу да буду укључени и његови трошкови, као и провизија. Без обзира како се врши обрачун паушалне накнаде коју форфетер исплаћује форфетисти, битно је истаћи, с обзиром на чињеницу да форфетер купује недоспело потраживање, те да нема право регреса према продавцу, да накнада мора одговарати ризику

11 Иванка Спасић, „Уговори о факторингу и форфетингу – савремени облици финансирања у привреди“, *Правни животи*, бр. 11/2010, стр. 365.

12 Вид. Предраг Трифуновић, „Форфетинг као инструмент подстицаја извоза инвестиционе опреме и производа“, *Финансије*, бр. 1-2/83, стр. 50. Аутор наводи да се рокови трајања форфетинга крећу од минимум 180 дана до максимум 5 година, а само у појединим рејим случајевима и до 7 година.

13 Вид. Р. Вукадиновић, *нав. чланак*, стр. 349; Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 19 и 31.

14 Вид. В. Капор, А. Царић, *нав. дело*, стр. 544; П. Трифуновић, *нав. чланак*, стр. 44.

15 Вид. Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, чл. 1435.

16 Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 33.

који форфетер преузима на себе,¹⁷ а треба да садржи и одговарајућу зараду форфетера да би он био заинтересован за склапање овог уговора. Укупан износ одбитка зависи од карактера потраживања, доспелости, бонитета дужника, постојање средстава обезбеђења и других околности и најчешће се креће у распону од 7% до 12% од вредности потраживања.¹⁸

Посматрајући дефиницију уговора о форфетингу која је садржана у Преднацрту Грађанског законика можемо рећи да се наш законодавац определио за став да потраживање које је предмет уговора о форфетингу мора бити потраживање са елементом иностраности, али је извршио и даљу спецификацију тог потраживања наводећи да се ради о извозним потраживањима од трећих лица из иностранства за извршене инвестиционе радове и испоручену инвестициону опрему. Из овога произилази да Преднацрт у појам уговора о форфетингу уноси правне особине основног посла из кога је настало потраживање које је предмет продаје. У досадашњој пракси, најчешће је потраживање које се продаје потицало из уговора о куповини и продаји инвестиционе опреме, али ограничавањем само на ова потраживања може се смањити поље примене уговора о форфетингу. У теорији иако схватања да у појам овог уговора не треба уносити правна својства посла из кога је настало потраживање.¹⁹

Што се тиче накнаде коју је обавезан да исплати форфетер продацу потраживања сматрамо да је у Преднацрту Грађанског законика иста прецизно одређена, да укључује уговорену дисконтну цену у новцу, те да садржи у себи и провизију и трошкове наплате потраживања.

II Уговорне стране код уговора о форфетингу

Уговор о форфетингу је самостални уговор, независан од правних односа из основног посла из кога потиче потраживање које је предмет купопродаје. Уговору о форфетингу претходи уговор о купородаји робе или услуга, из кога настаје потраживање које се продаје уговором о форфетингу. Иако без основног посла уговор о форфетингу не би ни настао, он од тренутка закључења постаје правно самосталан у одно-

17 У цену форфетинга је укључен не само ризик наплате потраживања, већ и други ризици: политички ризик, ризик трансфера, комерцијални ризик. О овоме ближе вид. Драгослав Вуковић, „Факторинг и форфетинг – аспект ризика у финансирању спољне трговине“, *Банкарсјиво*, бр. 1–4/2005, стр. 15.

18 Вид. Љиљана Дејановић, „Форфетинг и факторинг“, *Правни живоић*, бр. 11/2002, стр. 876.

19 В. Капор, С. Царић, *нав. дело*, стр. 542–543.

су на основни посао. Како се често у пракси уз потраживање које се продаје уговарају и одређена средства обезбеђења (банкарска гаранција, меница и сл.), то је уговор о форфетингу самосталан и у односу на уговорена средства обезбеђења.²⁰

Имајући у виду самосталност уговора о форфетингу, може се рећи да су уговорне стране код овог уговора форфетер (купац недоспелог потраживања без права на регрес) и форфетист (продавац недоспелог потраживања). Форфетер је најчешће банка, а што истиче и Преднацрт Грађанског законика РС који у дефиницији овог уговора наводи као уговорну страну банку форфетера. Такође, уговор о форфетингу је смештен у главу LXIII Преднацрта Грађанског законика која носи назив „Куповина и наплата потраживања“, у делу VII „Банкарски послови“.

Форфетист може бити свако лице које има одређено потраживање, мада Преднацрт Грађанског законика говорећи о томе из ког основног посла могу да проистичу потраживања која се преносе, имплицитно упућује на закључак да друга уговорна страна може бити само онај клијент банке који има потраживање од извоза од трећих лица у иностранству, а које проистиче из уговора о извршених инвестиционим радовима и испорученој инвестиционој опреми.

Основна обавеза форфетера из уговора о форфетингу је исплата цене потраживања форфетисти у одређеној висини и на одређени начин (наравно уз зарачунавање припадајуће накнаде на коју форфетер има право сходно уговору, односно сходно својим општим условима пословања). Форфетер нема право регреса према продавцу потраживања, тако да он у цену потраживања коју исплаћује форфетисти урачунава ризик његове ненаплативости. Његова обавеза је да и заштити форфетисту од регресних захтева трећих лица (којима је он даље продао потраживање), а наравно обавеза му је да сам не истиче према њему регресни захтев.

Форфетист је продавац из основног посла – уговора о продаји инвестиционе опреме или уговора о извођењу инвестиционих радова и он као такав има одређена права и обавезе из основног посла (између осталог обавезу да испоручи уговорену опрему односно да изврши уговорене радове). Он такође, кредитира купца из основног посла који опрему односно радове купује на почек. Међутим, какви год били правни односи продавца и купца из основног посла они не утичу на правне односе који настају из уговора о форфетингу. Продавац недоспелог потраживања из уговора о форфетингу је истовремено субјекат права и обавезе из оба уговора (основног посла и уговора о форфетингу), али самосталних права и обавеза.

20 Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 26.

Права и обавезе форфетисте из уговора о форфетингу настају моментом закључења тог уговора, а његова најзначајнија обавеза је да пренесе предметно потраживање на форфетера. Он има обавезу и да плати уговорену накнаду форфетеру односно форфетер ту накнаду одбија од износа који му исплаћује за пренето потраживање. Наравно, уколико је предметно потраживање обезбеђено неким средством обезбеђења обавеза форфетисте је да да форфетера пренесе то средство сходно правним правилима којима је регулисан његов пренос. У односу на пренето потраживање продавац само гарантује да оно постоји, не гарантује његову наплативост.

Што се тиче начина преноса потраживања он може бити извршен на више начина. За те сврхе се може користити цесија, пренос менице и пренос преносивог документарног акредитива.

Путем уговора о цесији првобитни поверилац (продавац потраживања) преноси своје потраживање на новог повериоца (форфетера), заједно са средствима обезбеђења и споредним правима. Наравно, пошто је битна карактеристика уговора о форфетингу немогућност постављања регресног захтева према продавцу потраживања, одрицање од регресног захтева се мора посебно уговорити, било у самом уговору, било у посебној исправи.

Најчешћи начин преноса потраживања у пракси је пренос менице, који се остварује индосирањем сопствене или трасиране менице. Када је у питању сопствена меница не постоји проблем, јер иста може у себи да садржи клаузулу „без регреса“. У англосаксонском праву се за пренос користи промисорна нота (енгл. *promissory note*) у коју, такође, може да се унесе горе наведена клаузула. Проблеми настају када се врши пренос трасиране менице, јер она у европско-континенталном систему сходно одредбама Женевских конвенција о меници, не може да садржи клаузулу „без регреса“ када је у питању трансант. Једино се индосант може ослободити одговорности уношењем у меницу ове клаузуле. Због те чињенице одрицање од права на регрес се врши у посебној исправи, која делује само између форфетера и форфетисте, а не и између трећих лица (савесних стицалаца потраживања) и форфетисте. У случају да трећа савесна лица истакну регресне захтеве продавац потраживања се може обратити једино форфетеру и тражити од њега да га ослободи ових захтева односно да му надокнади плаћени износ.

Међутим, сам пренос менице не решава комплетну ситуацију. С обзиром да су уговор о форфетингу и основни правни посао правно самостални и да постоје истовремено, издавањем менице и њеним акцептирањем од стране купца из основног посла и предајом продавца из основног посла (који се појављује у улози продавца потраживања

код уговора о форфетингу) дуг из основног посла није угашен, што значи да продавац из основног посла може вршити и након преноса потраживања своја права из основног посла (нпр. тражити исплату дуга). Овај проблем се различито решава у пракси, применом општих начела облигационог права најчешће се врши додатни пренос права и обавеза из основног посла на форфетера, што опет доводи до нових проблема и могућности злоупотреба.²¹

Потраживање се може пренети и преносом преносивог документарног акредитива, са одложеним роком плаћања. На овај начин форфетист преноси на форфетера акредитив који је уговорен у његову корист (изричито уговорен у основном правном послу са купцем из тог основног посла) и то пре рока доспелости акредитива. О року доспелости акредитива форфетер подноси акредитивној банци документа којима доказује испуњеност услова за исплату износа из акредитива. Овај начин преноса потраживања се не користи у коликој мери као меница, а може довести до проблема и могуће конфузије захтева и обавезе.²²

Преднацрт Грађанског законика РС предвиђа да се пренос потраживања на банку форфетера врши уговором о цесији и предајом одговарајућих хартија од вредности којима је обезбеђена наплата пренетог потраживања са потребном документацијом о извршеном извозу.²³ Из изнете формулације не може са сигурношћу да се закључи да ли се пренос потраживања може извршити и путем преноса преносивог документарног акредитива, а остаје нејасна обавеза предаје документације о извршеном извозу како приликом преноса цесијом тако и приликом преноса хартија од вредности. Обавеза предаје документације се може разумети у светлу обавезе форфетисте да гарантује постојање потраживања кога продаје јер је то једина његова обавеза у односу на потраживање (он не гарантује његову наплату).

III Правни односи који настају приликом реализације уговора о форфетингу

Као што је напред споменуто уговор о форфетингу је самосталан и независан уговор од основног правног посла у коме је настало

21 О овоме ближе вид. Р. Вукадиновић, *нав. чланак*, стр. 343-344.

22 Видети ближе о могућности конфузије захтева и обавезе када је форфетер истовремено и банка која потврђује документарни акредитив. Вид. Р. Вукадиновић, *нав. чланак*, стр. 344. Слични проблеми се могу јавити у пракси и када јер као средство обезбеђења дата банкарска гаранција у посебном документу. О томе ближе вид. Р. Вукадиновић, *нав. чланак*, стр. 344-345.

23 Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, чл. 1434.

потраживање које се уговором о форфетингу преноси на форфетисте на форфетера.

Приликом реализације пренетог потраживања успоставља се правни однос између форфетера (купца потраживања) и дужника из пренетог потраживања. Дужник из пренетог потраживања није уговорна страна из уговора о форфетингу, он је уговорна страна из основног правног посла из кога је настало потраживање које се преноси. Променом повериоца он постаје обавезан да дуг врати новом повериоцу (форфетеру). За промену повериоца није потребан пристанак дужника, али је потребно да он буде обавештен о извршеном преносу потраживања да би знао коме треба да исплати дуг. Преднацрт Грађанског законика изричито предвиђа обавезу клијента банке (продавца потраживања) да промптно обавести свог дужника о преносу потраживања.²⁴

Дужник из пренетог потраживања је лице које има обавезу исплате потраживања новом повериоцу – форфетеру. Међутим, он је уговорна страна у основном правном послу (уговор о продаји опреме, односно извођењу радова) и као такав има не само обавезе, већ и права из тог посла. Он је у уговорном односу са продавцем из основног правног посла (који је истовремено форфетист из уговора о форфетингу), те он према продавцу има право приговора у случају неиспуњења уговора. Са друге стране он не може истицати те приговоре форфетеру, јер је уговор о форфетингу самосталан и независан од основног правног посла.

Имајући у виду да је потраживање које форфетист преноси на форфетера најчешће обезбеђено одговарајућим средствима обезбеђења, у реализацији уговора о форфетингу могу се појавити и друга лица (даваоци обезбеђења). У зависности од врсте средства обезбеђења то могу бити авалиста, гарант, акредитивна банка, потврђујућа банка и сл.

Када је потраживање утеловљено у меници, чијим преносом се врши преношење потраживања, у зависности од врсте менице, авалиста може да јемчи за акцептанта или за издаваоца сопствене менице (у оба случаја то је дужник из пренетог потраживања, односно купац из основног правног посла). У случају да је потраживање обезбеђено банкарском гаранцијом у послу се појављује гарант који јемчи исплату меничног износа о доспећу, исплату дуга као јемац дужника односно исплату дуга на први позив о доспећу (у зависности од врсте банкарске гаранције).²⁵

Када је потраживање гарантовано неопозивим документарним акредитивом као учесник у правним односима насталим тим пово-

24 Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, чл. 1436.

25 Вид. Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 176. О могућности конкуренције и конфузије права и обавеза код банкарске гаранције када је форфетер истовремено и корисник апстрактне банкарске гаранције вид. Р. Вукадиновић, *нав. чланак*, стр. 344–345.

дом појављује се и акредитивна банка, која је преузела самосталну обавезу исплате акредитивног износа о доспећу. Када још једна банка – потврђујућа банка преузме самосталну акредитивну обавезу према кориснику акредитива, онда и она постаје један од учесника у правном односу поводом реализације пренетог потраживања.²⁶

IV Правна природа уговора о форфетингу

Уговор о форфетингу је уговор *sui generis*, посебан уговор који до сада није био регулисан посебним прописима, како код нас, тако ни у упоредном праву. Тако он није изричито регулисан ни у немачком, ни у швајцарском праву, али се у пракси закључује сходно прихваћеном принципу аутономије воље у овим правима. У Швајцарској су изграђени први обичаји у вези са послом форфетинга, а касније су настали и општи услови пословања банака у овој области.²⁷ Сматра се да први послови форфетирања потичу из праксе циришких банака у току Другог светског рата.²⁸ Посао форфетинга је присутан и у пракси Велике Британије и изграђен је као посебан банкарски посао у чијој основи се налази уговор о безрегресној куповини потраживања, који има одлике самосталног уговора.²⁹ У САД-у уговор о форфетингу се слабо примењује у пракси јер је добро развијено системско финансирање извоза посебно у земље у развоју.³⁰

На уговор о форфетингу се примењују правила аутономног права, посебно општи услови пословања банака, а сходно се примењују и правила којима су регулисани неки други именовани уговори. С обиром на ову чињеницу, потребно је овај уговор разграничити од других сличних уговора.

Уговор о форфетингу је најсличнији уговору о факторингу, јер се и код једног и код другог уговора ради о преносу потраживања са једне на

26 Ближе о другим учесницима у послу форфетинга вид. Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 174–179.

27 О форфетингу у немачком и швајцарском праву, те различитим схватањима његове правне природе вид. Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 142–150.

28 Guild and Harris, *Forfeiting an Alternative Approach to Export Trade Finance*, Woodhead-Faulkner, 1985, стр. 1, нав. према: Р. Вукадиновић, *нав. чланак*, стр. 339.

29 Ближе о форфетингу у Великој Британији, о његовој правној природи, начину преноса потраживања вид. Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 151–155. О средствима обезбеђења потраживања које се преноси, посебно о банкарској гаранцији у енглеском праву вид. Eliahu Peter Ellinger, Eva Lomnicka, Christopher Hare, *Ellinger's Modern Banking Law*, 5th edition, Oxford, 2011, стр. 903–919.

30 О овоме вид. Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 155. Упор. В. Капор, С. Царић, *Уговори робној промету*, стр. 543.

другу уговорну страну. Међутим, док су предмет уговора о факторингу краткорочна потраживања, предмет уговора о форфетингу су углавном дугорочна недоспела потраживања. Даље, код уговора о факторингу се најчешће врши пренос већег броја или групе потраживања док се код форфетинга ради о преносу тачно одређеног будућег потраживања. Фактор код уговора о факторингу често има обавезу да се стара о наплати пренетих потраживања и да пружа и друге услуге другој уговорној страни док то није случај код уговора о форфетингу. Такође, битна карактеристика уговора о форфетингу је немогућност постављања регресног захтева према продавцу потраживања, што код факторинга не мора да буде случај (код неправог факторинга право регреса може да буде задржано). Код форфетинга се обично откупљују већа потраживања, по правилу не испод 100.000 евра, док фактор откупљује много мање износе у просеку између 1.000 и 2.000 евра.³¹ Код форфетинга се пренос права и обавеза може вршити преносом менице, а код факторинга се преносе потраживања која нису садржана у преносивим хартијама од вредности, већ су у питању књиговодствена потраживања настала по основу извршеног уговора о продаји робе или услуга.³² Разлика је и у постојању пословног ризика неуспеха, као и елемената осигурања везаних за бонитет потраживања. Купац потраживања код уговора о форфетингу преузима знатно веће ризике пословног неуспеха у погледу купљеног потраживања, а постојање елемената осигурања је редовна и битна појава код уговора о форфетингу.³³

Уговор о форфетингу има сличности и са уговором о купопродаји, јер и код једног и код другог уговора се ради о куповини и продаји, са том разликом што је предмет уговора о купопродаји роба као телесна ствар која се налази у промету док је предмет уговора о форфетингу потраживање форфетисте према његовом дужнику из основног правног посла. Такође, форфетер купује потраживање без права регреса, што значи да нема право на приговоре које би могао да истиче да је у питању уговор о купопродаји.³⁴ Посао форфетинга садржи у себи елементе осигурања, јер форфетист уговором једино преузима одговорност за веритет (постојање) потраживања, а не и за уредно испуњење и друга својства потраживања које продаје, нарочито не за бонитет. Код уговора о купопродаји продавац робе одговара знатно строжије за сва уговорена својства робе коју продаје, као и за она својства робе која она треба да поседује по природи ствари.³⁵

31 Р. Вукадиновић, *нав. чланак*, стр. 345.

32 Р. Вукадиновић, *нав. чланак*, стр. 345.

33 С. Царић, *нав. чланак*, стр. 207.

34 О сличностима и разликама између уговора о купопродаји и уговора о форфетингу вид. Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 93–108.

35 Видети: С. Царић, *нав. чланак*, стр. 206.

Уговор о форфетингу се разликује и од уговора о новчаном кредиту, јер код уговора о кредиту банка кредитира свог клијента тако што му ставља на располагање одређени новчани износ на одређено или на неодређено време, а клијент је у обавези да тај износ врати после одређеног времена и да плати камату за коришћење одобрених новчаних средстава, док се код уговора о форфетингу ради о дефинитивној продаји недоспелог потраживања.³⁶ Даље, код уговора о кредиту значајна је кредитна способност тражиоца кредита, а код уговора о форфетингу кредитна способност трећег лица (дужника из основног правног посла).³⁷

Уговор о форфетингу се разликује од уговора о зајму по предмету обавезе. Код форфетинга предмет обавезе не могу да буду друге заменљиве ствари, док предмет уговора о зајму не може да буде потраживање. Елементи зајма у уговору о зајму и елементи куповине и продаје у уговору о форфетингу су поуздан критеријум за разликовање ова два правна посла.³⁸

Уговор о форфетингу има сличности са уговором о есконтном кредиту, али се од њега разликује по томе што су предмет есконта краткорочна потраживања, што код есконта није искључен регрес, те што се висина ризика код есконта ограничава само на бонитет хартија од вредности. Код форфетинга висина ризика се везује за бонитет дужника из основног правног посла или за бонитет хартија од вредности (када се пренос потраживања врши њиховим преносом), а од висине ризика зависи висина уговорене накнаде.³⁹

Посматрајући горе наведено може се закључити да уговор о форфетингу има сличности са другим уговорима, али да је он и поред тих сличности посебан самосталан уговор, настао у пословној пракси. На њега се не могу без ограничења примењивати правна правила којима су регулисани неки други уговори са којима он има сличности, већ је потребна опрезност и ограничена могућност примене и то углавном на аналоган и сходан начин, чиме се чувају његове специфичности и јединственост уговора у пословној пракси.⁴⁰

36 О односу уговора о форфетингу и уговора о новчаном кредиту вид. Братислав Милановић, *Банкарско право и право хартија од вредности*, Косовска Митровица, 2009, стр. 54, као и Светолик Костадиновић, *Међународно привредно привредно право*, Суботица, 1998, стр. 411.

37 Вид. М. Васиљевић, *нав. дело*, стр. 364.

38 Ф. Хрибовшек, *нав. дело*, стр. 51.

39 Вид. М. Васиљевић, *нав. дело*, стр. 364.

40 Вид. В. Капор, С. Царић, *нав. дело*, стр. 545.

Што се тиче форме овог уговора он се у пракси закључује у писаној форми, јер банке форфетери у пракси примењују своје опште услове пословања и на основу њих закључују овај уговор. Стога је он не само формалан, већ често и уговор по приступу. У Преднацрту Грађанског законика РС је предвиђена писана форма за закључивање уговора о форфетингу.⁴¹

V Закључак

Из свега претходно наведеног произилази да је уговор о форфетингу посебан и самосталан уговор привредног права, уговор *sui generis*, да је настао у пословној пракси и да није регулисан у позитивним законодавствима, како код нас тако ни у упоредном законодавству.

Преднацрт Грађанског законика РС предлаже да се у нашем позитивном праву регулише овај уговор предлажући одговарајућа решења која су се већ формирала и која су прихваћена у пословној пракси. Преднацрт у појам уговора о форфетингу уноси правне особине основног посла из кога је настало потраживање које је предмет продаје, ограничавајући тако поље примене овог уговора само на купопродају потраживања насталих из продаје инвестиционе опреме у иностранство или из извођења инвестиционих радова у иностранству.

Jasmina VUKOTIĆ, PhD

Assistant Professor at the Faculty for Applied Management, Economy and Finance Belgrade

University Business Academy Novi Sad

LEGAL CHARACTERISTICS OF CONTRACT ON FORFEITING

Summary

The contract on forfeiting is created in the business practice and is not regulated in the legislations. In this contract one party (forfeiter) buys of undue pecuniary claim from the other party for a predetermined, fixed price, provided that neither the buyer, nor third parties have a right of recourse against the seller in the case of failure of the collection of the claim. The contract on forfeiting

41 Вид. Преднацрт Грађанског законика Републике Србије, чл. 1433.

is independent of the basic contract (usually a contract of purchase of capital equipment or capital works) which construe economical basis for its conclusion. In the Draft Civil Code of Republic of Serbia the contract on forfeiting is regulated and this paper also analyzes its solutions.

Key words: *contract on forfeiting, Draft Civil Code of Republic of Serbia, forfeiter, bank, transfer of claims.*